

A cartoon illustration of a young girl with dark hair and a bow, wearing a white shirt with a dark collar. She is surrounded by three dogs: a large golden retriever on the left, a small white dog in the middle, and a small brown dog on the right. They are all looking towards the viewer. The background is a solid yellow color.

РАЗЦВЕТНИКОВ

Чудесни, дяволини, залисни

«ПЕН»

АСЕН РАЗЦВЕТНИКОВ ЧУДЕСИИ, ДЯВОЛИИ, ЗАЛИСИИ

Превод:

chitanka.info

Няма нищо по-хубаво на света от родния дом, от родната стряха. Това е така, защото човек за първи път именно тук усеща майчината милувка и бащината прегръдка.

От прозореца на родния дом за първи път виждаме слънцето и месечината, зеленината на полето и ненадминатата красота на родните планини. Затова никога не трябва да ги забравяме. Няма по-голямо нещастие за човека да живее далече от родния дом, да не чува майчиния език и бащиния глас. Истинско проклятие е отделянето от родния край, животът сред чужди хора. Може да бъдеш богат, може да бъдеш прочут, но никога няма да бъдеш щастлив, ако си забравил топлината на родната стряха.

В своята детска библиотека „Родна стряха“ издателска къща „Стрелец“ включва едни от най-хубавите произведения на българските писатели. Сред тях е книгата с избрани творби на Асен Разцветников „Чудесии, дяволии, залисии“.

ЛУКО ЗАХАРИЕВ

МОМЧЕТО, КОЕТО ПРЕМИНА ПОД ДЪГАТА

Всички деца, които са расли сред природата са се опитвали да минат под лятната многоцветна дъга, която се появява след силен дъжд. Поверието говори, че който успее да мине под нея, цял живот ще бъде щастлив. Да, но никой не е успявал да го стори. Докато стигнеш до дъгата и нея вече я няма. Тя е изчезнала по същия начин, по който се е появила.

Аз вярвам, че Асен Разцветников (1897–1951 г.) от с. Драганово, Великотърновски окръг, е имал този приказен късмет. Как иначе да си обясним, че никому непознатото момче Асен Николов Коларов, като порастава, се превръща в Асен Разцветников и става известен в цяла България.

Той сам си избира това цветисто поетическо име, което се запомня от едно чуване или от едно прочитане. В името е събрана цялата светлина и топлина на родния край, веселите и неповторими приключения на детството. Бащата на малкия Асен е бил селски учител, а Асен Разцветников става учител на всички български деца, не само на неговото време, но и на всички бъдещи времена.

Това е станало, защото Господ е надарил това селско момче с огромен талант да пресъздава живота на хората, на животните и на природата. То е попило отрано мъдрите слова и приказки на своя народ, слушало е незабравимите песни на своята майка и нейните поучения да бъде добър, милозлив, с щедро сърце към другите.

Има един чудесен спомен за малкия Асен от неговия земляк, писателя Владимир Русалиев. Веднъж на полето едно злосторно момче убива малка сладкопойна птичка. Асенчо с насълзени очи пропъжда злосторника и погребва сладкопойчето. Даже му прави паметниче и написва върху него първите си стихове:

*Тук, под сухата тревичка
спи убита пойна птичка,
а тя пееше за нас
с чудния си сладък глас.*

Божията дарба е осенила Асен Разцветников твърде рано. С чудесно вдъхновение той пресъздава детските игри и юначества, хитрите надигравания и безкрайни залисии на ума. Тук са пресъздадени вечната сватбарка Леля Дарина, приключенията на Мързелан и Мързеланка, чудното хоро на хороводец Патаран, дяволиите на лисицата Хитрана, подвизите на Гого млад юнак. А гатанките на Разцветников остават несравними в цялата наша детска литература.

Пътят на този благословен поет и писател не е бил щастлив. Но в творчеството му това не личи. След 9.IX.1944 г., по време на комунистическия режим, той е бил доведен до умопомрачение и животът му завършва съвсем трагично. Ала неговите стихотворения и приказки ще носят вечна радост на децата.

ВЕСЕЛИ СТИХОТВОРЕНИЯ И ХИТРИ ПРИКАЗКИ

НЕПОЗНАТ ЮНАК

Гуглата^[1] на чича,
татювият пояс —
всичко ми прилича,
също като мое.

Имам дреха синя
със гайтани бели,
суча мустачиня
цели две къдели.

Тънката си пушка
дялах я неделя,
сабята ми мушка
де какво намери!

Тропна ли от прага
и погледна криво,
пряко двора бяга
с писък всичко живо.

Агънцата кротки
тичат под колата,
пилета и котки
емват плетищата.

Сам Петлан сред воя
кряка с дълга шия:
„Леле, мале, кой е
този харамия^[2]!“

[1] Гугла — някогашен островърх рунтав калпак. ↑

[2] Харамия — буен, палав човек. По време на турското робство така са наричали народните закрилници — хайдутите. ↑

ГЪДУЛАР

Шумул-шумул-шумулка,
Щурчо свири с гъдулка
на кичеста върбица,
край сребърна речица.
Никой Щурча не слуша —
сит е всеки до гуша.
Присмя му се врабчето,
наскърби му сърцето.
Викна Щурчо, заплака,
нахлупи си калпака,
наметна си абата,
на забягна в гората,
в далечните балкани,
при благите мецани,
да им свири за слава
на зелена морава —
той да свири свирните,
те да тропат игрите,
да си велят руната,
да люлеят гората.

СВАТЪАРКА

*Пустата леля Дарина
вчера на сватба замина.
Слаба бе леля Даринка,
дребна бе като калинка.
Що ми е яла и пила —
върна се като камила,
върна се леля Даруша
с педя сланина на гуша.*

КОС

Тръгнал кос
с дълъг нос
през гората
гол и бос.
Тупа крак —
так-так-так,
като същ юнак.

Ходил, ходил,
на се спрял,
три кола мухи изял,
тупнал крак,
тръгнал пак —
бре-бре, че юнак!

ЗАЙОВА НОВИНА

Мецо-Мецо с чер кожух,
лошо нещо снощи чух!
Казват, Мецо, уж че пак
Кумчо-вълчо ял кривак.

Рано-рано оня ден
той задигнал бял овен,
ала кучетата зли
там наблизичко били:
пипнали го те със вой —
ей, че се търкалял той!

По гърбината му вред
дупки зинали безчет,
а овчарят, як и млад,
дето свари, удрял с яд.
Как изкопчил се накрай —
клети Вълчо сам си знай.

Мецо, Мецо, тук не стой,
че и тебе чака бой!

ЦАР ГОГО

Ако нявга стана цар
и на всичко господар,
ще премина по земята
със корона на главата —
и сред някой чуден град
ще си дигна бял палат.

Още с първата зора
злите хора ще сбера
и ще ги изгледам строго...
Те ще писнат: „Милост, Гого!“
„Хайде — прошка! Но от днес
да живеите в мир и чест!“

Посред тесен камен двор
ще издигна як затвор —
но във него ще заключа
само Радкиното куче,
дето цял ден вий и лай
и да хапе само знай.

Ще отида след това,
сто слугини ще главя —
да извеждат на разходка
лелината кротка котка,
да ѝ скачат вси на крак,
щом помръдне тя мустак.

И неседнал в своя трон
сред съвета, ей с поклон
и с усмивчица слугата
ще ми каже шепнешката:
„Дойдоха от Цариград
два вагона шоколад!“

Ще се сепна аз: „Ах, дааа...“
И ще скокна: „Господа,
пуста тайна политика
незабавно вън ме вика!
Потърпете четвърт час —
няма да се бавя аз!“

ТАЙНА

*Шишо-мишо, шишо-мишо,
де се дяна дядо Тишо?*

*Той се крие във гората,
че го гони баба Злата,
да го бие със метлата.*

*Шишо-мишо, шишо-мишо,
що е сторил дядо Тишо?*

*Той излапал по хайдушки
сам-самичък седем чушки
и петнайсет меки крушки.*

ХРАБРАТА БАБА

*В село слезли девет мечки
да си сбират сухи клечки,
буен огън да кладат,
стари баби да ядат.
Погнала ги баба зла
със костура^[1] във ръка,
хукнали ми мецаните,
върнали се в балканите.*

^[1] Костура — изхабено ножче без дръжка, носено в джоб от старовремските баби. ↑

ВЪЛЧО И ЛИСАНА

— Мари, кумице Лисано,
де си ранила тѣй рано?

— **Ходихме, Вълчо, с децата**
грозде да зобим в лозята.

— Мари, кумице Хитрано,
рухото ти е съдрано.

— **Миткал си, Вълчо, в тъмите,**
та ти не видят очите.

— Мари, Лисанке устата,
де ти остаха децата?

— **Пратих ги, Вълчо, с пѣдаря**
да поразгледат пазаря.

— Лисано, майка юнашка,
защо си днес без опашка?

— **Скрих я зарана в долапа,**
да я росата не цапа.

ГОГО МЛАД ЮНАК

Пушка взех на рамо,
чанта — на гърбина,
викнах Шарка само —
да ми е дружина.

Не пристъпил още
крачка през нивята,
гледам, че се пощи
Зайо сред житата.

Дървена е море,
ала като цъкна —
рипна Зайо горе
тупна и не гъкна!

Взех го. Ей гората.
Стигам из поляна.
Виждам във тревата
Вълча и Лисана.

Тя, си рекох, стана
кървава и мътна.
„Буум!“ — и въз Лисана
Вълчо ми се гътна.

Всичко там се слиса —
аз пристъпих бавно,
дигнах Вълча, Лиса
и отминах славно.

Ето пак в тъмата
под столетни дъби —
Меца със пилата
точи свойте зъби.

Щом изскочих, зина,
бедната, вцепена:
„Майчице, загинах
млада и зелена!“

„Дръж се здраво, Гого!“ —
нещо в мен продума —
без да мисля много,
теглих ѝ куршума.

Дигнах я тогава,
на избърсах чело
и със чест и слава
тръгнах си към село.

Но когато минах
край върбите доле,
с дрипи на гърбина
зърнах дяда Голя.

Той с глава зажима
и ми се примоли:
„Девет внуци имам —
всичките са голи.

Пуста немотия
страшно ни покрусил!
Дай да им ушия
гугли и кожуси!“

Как ме той сащиса
аз и сам не зная:
дадох Вълча, Лиса,
Меца, Зая Бая.

Дадох му ги смело
и добре се случи —
че си влязох в село
само с мойто куче.

*Инак страшна каша
би настала тамо —
цях да изпоплаша
мало и голямо.*

НАД ЛЮЛКАТА

*Седнала в градина
под дърво Калина,
румена девойка
чудна песнопойка.*

*Седнала, запяла,
люлка залюляла:
Нани, братче, нани,
Сънчо пак те кани.*

*Сънчо ще ти прати
кончета крилати,
с свилена юздица,
в пъстра колесница.*

*Гост да му отидеш,
чудо да си видиш:
цял палат джуджета
с гугли и звънчета!*

*Седнала в градина
под дърво Калина,
румена девойка
чудна песнопойка.*

*седнала, запяла,
люлка залюляла:
Нани, златно, нани,
мама го нахрани.*

*Кака го люлее,
птичка песен пее.
Да мълчите всички,
буболечки, птички,*

бебето сънува
и през сън ви чува,
и от вашите песни
може да се стресне.

ПРОЛЕТНО ХОРО

Щурчо свири сред ливади,
та света люлее:
„Сбирайте се, стари, млади,
топло слънце грее!“

Първа с китка на главица
дойде булка Щурка,
втора дойде Кекерица
със зелена хурка.
Па през дебри, през грамади,
по пътеки преки
сбраха ми се сред ливади
сто играча леки.

„Ди-го, да-го, ди-го, да-го!“
Щурчо спир не знае...
Ех, че благо, ех, че драго,
ех, че се играе!

Тропат, скачат сто играча
в младата тревница,
най ми тропа, най ми скача
жаба Кекерица.

„Ква-ква, ква-ква, и-ха, и-ха,
снощи ядох глъчка,
снощи вечер пак ме биха
с чубрикова пръчка!

Че не съм за годежари
сготвила чорбица
от шейсет и пет комари
и една мушица!

Че не съм си, ле-ле, варе,

кѣци наредила
с меки черги, с тънко даре
от зелена свила.“

ХОРОВОДЕЦ ПАТАРАН

Хороводец Патаран
все е весел, все засмян,
пей и скача за двамина,
а е гол като върлина:
в къщата му — ни троха,
в курника му — ни муха.

Щом се нейде свирка чуй,
той веднага ще обуи
кърпените си потури,
китка здравец ще си тури
и доде го видиш ти —
той хорото завърти.

Всеки кима със глава:
„Бре, бре, що е пък това?!
Вижте — булка Патаранка
ходи вече като сянка,
а детенцето им Пат
цели дни реве от глад.

Що си мислиш ти бе, хей?
Тъй ли днеска се живеи?!
Бог дано да те захване
с плам и камък, Патаране,
ум да ти налее пак
под големия калпак!“

ЧУДНОТО ХОРО

Сбрали ми се три щурци,
трима майстори свирци,

викнали си за другар
Брѣмча, славен тѣпанар,

седнали ми в чуден кѣт,
сред поле на кръстопѣт,

плюли смело на рѣце
и засвирили хорѣе.

Щом се чуло цигу-циг,
всички хукнали вѣв миг:

тоя тука гологлав,
оня тамо без рѣкав,

друг пѣк тича като луд,
сѣс един цѣрвул обут —

тѣй се сбрали сто села
с росни китки на чела.

Хороводец Патаран
води танеца засмян

и свирците свирят,
хей, та земята се люлей:

„Ци-гу, ми-гу, ти-та-тай,
смахнат свире, луд играй,

тумба-лумба, лумба-лум,
който гледа, няма ум!“

КОТАКЪТ МЪР

Мър, котакът, си съдрал
в трънките кожуха бял,
но с игла и тънка свила
майчица му го зашила
и кожухът снежнобял
станал пак отново цял.

И немирният котак
тръгва гордо-гордо пак,
важно свива дясна вежда,
къмто котките поглежда
и с усмивка под мустак
леко тупа крак след крак.

Мърчо с бързите крака,
ти не би вървял така,
ако да не беше жива
твоята майчица грижлива —
да те кърпи хей така
с майсторската си ръка!

ЗА ДРЕНКИ

Тръгнала баба с торбата
дренки да търси в гората.
Срещнала ми я Мецана
горе на Пуста поляна —
хукнала баба да бяга,
хвърлила тежка тояга:
„Олеле варе, бре варе,
няма ли близо дървари!“

ЗАЛЪГАЛКА

*Рано станал бай Андрей
и запътил се да сей,
три дни сеял и орал,
три години жито ял,
ял и думал бай Андрей:
„Тю, че сладко жито, брей!“*

БАБА ЖАБА

*Баба жаба не обича хляба,
тя е яла за седмица цяла
пъстърмица от една мушица,
половинка от една калинка,
две крачета от малки щурчета.
Затова е слаба баба жаба
и не квака вече в ракитака.*

ЗАЛЪГАЛКА

*Зелено раче-осмокраче
пред царя на водите плаче;
„Ох, чуй ме, татко-белобрадко
що под водата дремеш сладко,
благослови ти мен, сирака,
и дай ми още два-три крака —
да се тренирам за бегач
при всеки наш подводен мач,
та в близката Балканиада
да взема първата награда:
«едно стъкло със лимонада!»“*

ЧУЙТЕ ДА ВИ КАЖА

Чуйте да ви кажа,
Ваньо, Петьо, Веске —
минал е през тука
Дядо Мраз нощеска.

Бутнал си торбата,
смъкнал я от рамо,
но снежец посипал
две-три шепи само.

А пък погледнете
горе в планината:
сипал, сипал, сипал —
сипал и не смятал.

Туй не е по право,
туй напук е вече!...
Казвам ви, ще мине
той и тая вечер.

Хайде всички тайно
да се наговорим —
да стоим нощеска
скрити зад стобора.

Щом като го зърнем,
че отдолу иде,
дружно да се хвърлим,
та и той да види!

Дръжте му брадата,
дръжте му кожуха!
Нека да се сърди,
нека вий и духа!

Аз ще му промуша
бързешком торбата
и ще я разсипя
цяла по земята...

Ах, тогава много,
много сняг ще има —
с топки ще се бием
всички цяла зима.

Хайде да се скрием,
Ваньо, Петьо, Веске —
казвам ви, ще мине
Дядо Мраз нощеска!

НА КИРИЛ И МЕТОДИЙ

*О, учители-творци,
смели войни и светци,
ний с цветя, цветя безчет
китим образа ви свет.*

*Чутни Солун ви роди,
вие бяхте две звезди,
а над нашата страна
бе безбродна тъмнина.*

*Вий запалихте лъчи,
вий ни дадохте очи,
пратихте ни братски зов,
пратихте ни благослов.*

*Слава, слава пеем днес,
вечна слава вам и чест,
ние вием днес венци
вам, о, войни и светци!*

ХИТРАНА

Нейде зад полето, нейде зад Балкана някога живяла рунтава Лисана. С хитрост и лукавство тя била позната — друга като нея нямало в гората. Кой какво намисли, кой какво захване, нея все ще пита, нея все ще кани.

Ала като всяка умница избрана имала си слабост нашата Лисана: че била от малка лакомница върла, че било без дъно пустото й гърло.

* * *

Тръгнала веднъжка нашата Лисана — да се поразходи, нещичко да хване. Душила, вървяла, дебнала на пръсти — хванала край село пет кокошки тлъсти.

Още неогризла кокалците сладки, ето срещу нея идат стадо патки.

— Слава тебе, боже — викнала Лисана, — инак щях без малко гладна да остана!

Как ги изпоjala, те и не видели... Седнала да чисти зъбите си бели. Но невзела още върбовите клечки, ето къмто нея идат сто юрдечки.

— Кат съм се наjala, не съм заговяла! — казала си Лиса и ги връхлетяла.

Станало край пътя само перушина. Смаяли се всички трънки и глогини.

Най-подире сита, сънна и ленива тръгнала Лисана веч да си отива.

* * *

Ала щом възлязла горе на баира, спряла се и взела жадно да се взира. — На узряло грозде май ми замириса! — казала си тихо лакомата Лиса и съзряла с радост, че току под нея, с бял зид оградено, лозе зеленее.

Трепнала Лисана, хукнала в превара — но не щеш ли, много бил висок дуvara. Скачала тя, драла камъни и плочи — не могла отнийде вътре да прескочи. Тъкмо rekла: „Няма грозде да се хрупка!“ — и току съзряла във стената дупка. Но докрай не стига всякога късмета: тясна пък излязла дупката проклета.

— Става, щото става — rekла Лиса злобно, — ала аз оттука грозде

ще си зобна! — Па събрала вежди, клепките присвила, мислила, кроила и накрай решила: скрила се в тревата, взела да се пощи и стояла гладна три дни и три нощи.

Отъняла много, станала на клечка — де сега да видим кой ще ѝ се пречка! Вмъкнала се вътре нашата Хитрана, спряла в миг, па рекла с весела закана:

— Ха разтваряй гърло, Лисо ле, Лисано, дръж се да те видя, лозе ле небрано!

Гъмза и тамянка, резекии късни — яла Лиса, яла, щяла да се пръсне. Най-подире сита, весела, щастлива тръгнала Лисана пак да си отива.

Но случила ѝ се тук беда ужасна: пустата му дупка пак излязла тясна! Слисала се страшно нашата Хитрана:

— Господи, самичка влязох във капана!

Па събрала вежди, клепки тя присвила, мислила, кроила и накрай решила: скрила се в лозите, взела да се пощи и стояла гладна три дни и три нощи. Станала отново като клечка тънка — бързо се провряла и излязла вънка.

Хукнала тогава, стигнала в гората, па като поспряла, рекла шепнешката:

— Ой те тебе, лозе, с чудно сладко грозде, гладна в тебе влязох — гладна си излязох!

ДЯДО МРАЗ

Цял потънал в сняг и скреж, той дошел със тих вървеж, поогледал се на прага, па заудрял със тояга:

— Чук-чук-чук-чук-чук-чук! А бе кой живее тук?

Спели всички кротък сън.

Никой нямало навън — тежки порти да отвори, да го срещне в равни двори и да викне с весел глас:

— Хай добре дошел у нас!

Но в среднощния покой сам вратите бутнал той. Казват — нямало ключалка, ни голяма, нито малка, що без много „щрак“ и „щрик“ той да не отвори в миг.

Шарко млъкнал изведнъж — знаел той светия мъж.

Влязъл тихом вкъщи госта, най-напред при батя Коста, и завчас без шум и звук сложил книга, блок и чук. После, благ и зачервен, той пристъпил къмто мен и ми турил до кревата таз писалка и шейната, кимнал мигом със глава, па прибавил и халва.

Спрял при Лалка той тогаз в тихия среднощен час и си рекъл:

— Тая Лалка за писалка ми е малка, а защо й са шейни, щом е още в пелени?

Рекъл, сложил дар богат — кукличка и шоколад — и накрай с усмивка блага пак прекрачил той през прага и понесъл своя кош в снежната заспала нощ.

ДОБРИТЕ СТОПАНИ

Край речица на полянка Мързелан и Мързеланка си живели във къщурка, ниска като костенурка. Ала дъжд ли се извий — къщичката ще ги скрий, зимна буря ли завей — в къщи ален огън грей.

Имали си те козица, с бяла пухкава брадица и на кривите рогчета с две пиринчени звънчета. Крехко в трема^[1] тя врещяла, с ясен звън ги веселяла и ги хранела с попара, щом тревницата покара.

Късно сутрин Мързелан дръпвал вехтия юрган и побутвал Мързеланка:

— Ставай, пиле, стига нанка!

Но невестата кротува и се прави, че не чува.

— Ставай мари, Мързелано!

— Луд ли си бре — толкоз рано!

Най-подире къмто пладне те надигали се гладни и си хапвали попара във гаванката си стара. После с въже във ръката той отивал във гората и събраните дърва сам отнасял във града. А невеста Мързеланка тежко сядала на сянка — с почнатата от неделя чужда прежда и къделя.

Тъй минавали се дните, тъй живели те честити.

Но — случило се веднъж, че козицата им бяла, що свободно си пасяла в къра там нашир и длъж, се объркала в тъмата и изчезнала в гората.

— Бре, къде ли е ваджишка^[2]! — рекла булката с въздишка. — Потърси я, Мързелане!

— Нищо няма да ѝ стане! Ти ще видиш, че самичка ще си дойде таз козичка.

— Ще ѝ видиш веч рогата на полянката в гората.

— Я недей ми дига врява! — кипнал Мързелан тогава. — Щом ти трябва — прав ти път! Хе полето, хе лесът!

— Брава, тъй, ами че как! Аз ще тръгна в тоя мрак да лудея по гората, ти пък скрий си тук главата и очаквай под юргана за попарата зарана!

И разсърдени тогаз, легнали си те завчас и сънували насън, че се гонят с меден звън две стада кози навън.

А в далечен пущинак, де не стъпва кози крак, Вълчо срещнал сам-самичка просълзената козичка, па любезно се засмял и завчас си я изял.

Дигнали се пак по пладне нашите ленивци гладни. Но не яли веч попара във гаванката си стара.

— Ех — въздъхнал примирен Мързелан след някой ден, — като имаме къщурка, въженце и пъстра хурка, криво-ляво щем прекара на света

и без попара!

И занизали се дните, вечерите и нощите. И семейството лениво заживяло пак щастливо.

Но веднъж над божи свят рукнал едър дъжд и град: изпочукал класовете, с меч пронизал листовците — и на къщицата крива счупил керемидка сива.

— Слушай, мъжо Мързелане, няма то така да стане — рекла грижната съпруга, — трябва да поставиш друга! На — отново падна капка на съдраната ти шапка!

— Не — съпругът ѝ отвърща, — грижата за всяка къща на стопанката се пада! Я скочи ти като млада и догде те зърна аз, всичко поправи завчас!

— Бооже — рекла Мързеланка, — станала съм вече сянка! Делник-празник, сряда, петък шетай пусти женски шетък — а сега за Мързелана и зидарка пък да стана!

Никой труд си не направил и вредата не поправил. А дъждовната вода текла, текла за беда. Гнили ден из ден гредите и рушили се стените. И когато над света долетяла есента и един намръщен ден ревнол вятърът студен, в миг къщурката прогнила до основи се срутила.

Изпод купището жалко се измъкнал подир малко, цял във прах и пот облян, злополучни Мързелан. А с оскубана глава изпълзяла след това и нещастната стопанка — пъргавица Мързеланка. И приседнали тогава те на жълтата морава, поспогледнали се криво, па заплакали горчиво, че си нямат ни козица със рогчета и брадица, нито въже, нито хурка, ни пък нисичка къщурка.

[1] Трем — покрито място пред къща. ↑

[2] Ваджишка — проклета. ↑

СЪДРУЖИЕ

Един ден частите на тялото човешко, като им се видяло много тежко да работят едни за други, започнали да хвалят своите заслуги, а подир туй се запрепирали за нещо и свадили се най-накрай горещо.

— Не щем да работим все ние двете самички! — започнали ръцете.

— И ний не щем да носим всички! — добавили нозете.

— Бре, чудо голямо! И ний за себе си ще гледаме веч само — откликнали очите, — че от всите за нас се пада работа най-тежка: да бдим и се въртим през целий ден на въртележка.

— И нам не ни се никак вече слуша, че бе ни и без туй дошло до гуша! — рекли ушите. — Слухти през делничните дни и през нощите, а дойде ли неделя да починеш: хайде, върви да слушаш тъпани и гайди!

— Та щури ли сме ний тогава да дъвчем за господня слава! — обадили се и устата.

— Ех, щом ще е така, и аз ще ви река — откликнал се възраждани стомах, — от днес не смилам вече ни трошица! А то се май превърнал бях на междуселска воденица.

— Бе тая работа е малко опак и някак си не чини — въздъхнала главата, — но пък не ще е зле и моят мозък малко да почине.

И тъй, от безразсъдството обзети, престанали да работят ръцете, престанали да ходят веч нозете, не гледали очите, не слушали ушите, мълчели и не дъвчели устата, стомахът не приемал веч храната, за никого не мислела главата.

А изоставеното тяло безпомощно под ореха лежало — лежало си по гръб и тихо плачело от глад и скръб.

И почнало то бързо да линее, да страда, да повече, да слабее — а заедно със него и ръцете, а заедно със него и нозете, очите, ушите, стомахът, устата, главата.

Изминал ден така. И два дори. И ето че на третия, в зори, ръцете се разшивали самички:

— Събрахме тук за всички, събрахме цяла кривачка трошички, отронени от палави деца... Сдъвчете ги, о, златни устица!

Ала, макар и гладни, там устата все още си стоели на ината:

— Не щеме!

— Сдъвчете ги, че дявол ще ви вземе! — обадила се кипнала главата. — Не виждате ли, че ще си измреме, че всички тук ще пукнеме от глад с туй несъгласие и тоз инат!...

— Така е, право е! — рекли очите.

— Самата истина! — добавили ушите.

— Смилете се най-после и дъвчете! — примолили се тихичко нозете.

— И аз се веч приготвих, хай почнете — рекъл стомахът.

И ей: устата със усмивка плаха поели сухите трошици.

И тъй от него час заработили пак ръцете, заприпкали нозете, започнали да гледат пак очите, започнали да слушат пак ушите, старателно задъвкали устата, стомахът мелел ден и нощ храната и мислела за всички пак главата.

МЪРЗЕЛАНА ГАНА

Рано стана Мързелана Гана — тъмно беше още под юргана.

Докато си огънец запали, Слънчо ми се дигна пет копрали; докато смири свинята гладна, жежка пладня над земята падна.

Шъта Гана, син сукман размята — натопи се да си мий главата. Реса, дърпа, кле и жално дума — че изтърка два товара хума, че почупи гребени три коша, че проля оцет за триста гроша.

Свърши Гана — ах, додето свърши, Слънчо скри се зад зелени върши. Ей от нива дойде дядо Ради и от прага още й се свади:

— Мари, Гано, мари, чумо дърта, кривите ти зъби ще изкъртя. Пак ли цял ден по седенки скита, та не сготви, та не меси пита?

Отговаря Мързелана Гана:

— Само туй ми, Божичко, остана — кой отдето дойде, да се кара и отгоре да ми дума „стара“! Малко ми е, дето отзарана съм търчала морна, запъхтяна!

С тежки менци тичай до чешмата, от не знам къде мъкни дървата, па чупи ги, па подлагай слама, духай, духай, както духат двама... После ставай, тичай за корито — то пък, пусто, от зимъс немито! Тичай във килера чак за хума — ах, да бе ми пратил, Боже, чума!... Ами гребен? — Бърже и за гребен, той нали е най-много потребен... Сядам най-подире да се мия — ха сега изхвърляй пък помия!...

То да взема всичко да разправа, ще ми трябват дълги дни и здраве.

Вече ми се, майчице, доплака, а пък всичко все на мене чака. Аз да пипна, вредом аз да мина — Боже мили, да не съм машина!...

ЗАДРУЖНО

Един сляп и един куц тръгнали за града. Куцията излязъл през горния край на селото и тръгнал по правия път. Слепият се заблудил и излязъл през долния край.

След като пътували цял ден, те се застигнали на сто крачки от селото.

— Който и да си, човече — рекъл слепецът, — бъди милостив и ми помогни да ида в града, че там имало един лекар, който връщал зрението на слепите!

— Как да ти помогна, когато съм куц и от зарана съм изминал едва сто крачки. И аз отивам в града при един лекар, който давал нови крака на куците.

— Но нали виждаш добре? — запитал слепият.

— Виждам като сокол, но нали не мога да вървя!

— Аз пък вървя като кон — рекъл слепият, — но не виждам накъде, затова и цял ден се въртя тука. Ала знаеш ли що? Я да се сдружим. Аз ще те нося, а ти ще ми показваш пътя. Съгласен ли си?

— Съгласен съм — отвърнал радостен куцията.

Слепецът дигнал на гърба си своя другар и рано-рано на другия ден те били в града. Явили се те там при прочутите лекари и куцията проходил, а слепият прогледал.

УМНА ГЛАВА

Отишъл Глупчо на пазар. Видял там много неща. Видял и един селянин от тяхното село. Селянинът продавал хубаво петленце. Много се харесало петлето на Глупча. Но нямал пари да го купи.

И когато селянинът се заприказвал, Глупчо бързешком дигнал петлето и го мушнал в пазвата си.

Обърнал се след малко селянинът, завайкал се, затършувал. Няма петел, няма дявол.

По едно време петлето шавнало в Глупчовата пазва: „Кукуригу-у-у!“ Хората си гледали работата и никой не обърнал внимание. Но Глупчо се уплашил, рекъл да види дали не са чули.

— Вие чухте ли някое петле да кукурига? — попитал той гузно хората, които били край него.

— Не сме.

— И аз не съм чувал — успокоил се Глупчо. Ала селянинът видял пазвата му и се досетил:

— Чакай, ще те изцера аз тебе довечера!

Тръгнали надвечер да си отиват. Селянинът настигнал Глупча, заприказвал го, сдружили се. Вървели, вървели — уморили се. Взело да се стъмнява.

— Дали можем стигна преди изгрев в селото? — попитал селянинът.

— Май че не ще бъде. Далечно е.

— Ами знаеш ли какво? — подел пак селянинът. — Хайде да се носим. Аз ще те нося, доде пропеят петлите. А след това ти мене. Искаш ли?

— Искам.

Яхнал Глупчо селянина и си мислел: „Ех, че го излъгах! Доде пропеят петлите, ще стигнем комай в селото.“ Ала щом изминали стотина крачки, селянинът се престорил на петел и изкукуригал.

„Кукуригууу!“ — отвърнало петлето из Глупчовата пазва.

— Хайде слизай, петлите пропяха!

— А бе що щат петли тука сред нивята? — отговорил уплашено Глупчо.

— Трябва да е моето петленце, дето се загуби днес на пазара. По гласа го познавам. Сигурно се е покачило на някоя круша край пътя и пее.

— Ами! — настоял Глупчо. — Аз не съм чул нищо. Тебе ти се е причуло.

— Може.

Като повървели още малко, селянинът пак изкукуригал. Петлето му отговорило.

— Яаа! Каква е тая птица, дето пее в пазвата ти бе?

— Каква птица? — разтреперал се Глупчо. Нищо няма в пазвата ми. Ами май петлите пропяха.

— А бе що щат петли тука сред нивята! — престорил се на учуден селянинът.

— Сигурно е твоето петленце, дето се загуби днес на пазара. Покачило се е на някоя круша и пее.

— Може. Слизай тогава, та да те яхна аз!

Яхнал го селянинът. Тръгнал Глупчо. Колкото бърза, по бърза. Започнал най-сетне да тича.

— Браво бе, ти си бил цял кон!

— Аз тъй си вървя винаги — рекъл Глупчо, а си мислел: „Ех, дано стигна, доде не са се распели петлите в село, че ще ме издаде това проклето пиле!“

Тичал, тичал, тичал — най-сетне стигнали селото. Било още тъмно. Не били пели още първи петли. Селянинът слязъл, навел се уж да си оправя цървулите, па изкукуригал. Ех, че като се распели петлите! Цялото село екнало:

— Кукуригууу! Пак те преварих, Червенко!

— Кукуригууу! Аха, аз откога съм буден, ама не ми се ставаше. Ти как спа бе, Пернатко? Има ли много кокошинки във вашия курник?

— Кукуригууу! Остави се! Жив ме изядоха. Ще накарам днес кокошките всичко да преровят и изтърсят.

„Кукуригу, кукуригу“ — пеели петлите. А петленцето от Глупчовата пазва бързало да се обажда. Глупчо съвсем се объркал.

— А бе наистина — рекъл селянинът — моето петленце се обажда от твоята пазва. Я се разкопчей да видим!

Бръкнал и извадил петлето.

— Яаа, то било! Ами що ще в пазвата ти?

— Че знам ли аз! Може... може да ни е видяло от крушата. Припнало след нас и както тичах, пазвата ми се разтвори, а то хоп — вътре!

— Гледай ти, тъй трябва да е било! — повярвал му уж селянинът, па си взел петлето и отминал.

Глупчо останал сам. Очите му се налели. Без малко щял да заплаче от умора, от срам и яд; но като размислил малко, утешил се и си рекъл:

— Наистина носих него, носих петлето му чак до село, ама пък на края му теглих такава една лъжа, че свят му се замая, сиромаша: повярва, че петлето само е влязло в пазвата ми. Умна глава нося аз — и туйто.

НА СВАТБА

Заправила се сватба в село. Мало и голямо отишло. Рекъл и Глупчо да иде. Обул си новите потури, препасал ален пояс и кривнал калпак над ухо. Огледал се на джама, поухилил се и доволен тръгнал.

Като стигнал до портата, гледа — дворът пълен. Моми, момци, булки, баби, дечица. Играят, та се късат.

— Брей, че много свят! — рекъл си Глупчо. — И всички момци все с нови потури, алени пояси и кривнати калпаци. Я да си извадя крайчеца на пошчето над пояса, че току-виж загубил съм се. Как ще се позная после между толкова хора?

Измъкнал той крайчеца на шареното си пошче на пояса и влязъл.

Играл, ихкал, гледа по едно време — срещу него момък, а от пояса му се подава шарено пошче. Попипал се Глупчо: на неговия пояс няма пошче.

— Майчице, загубих се! — пошепнал си той, па отишъл при момъка и го попитал:

— А бе, байо, това пошче да не е било загубено, че да си го намерил?

— Не съм го намерил. Мое си е.

— Ама ти ли го запъхна на пояса си?

— Аз ами, че да не си ти.

— Хубава работа! Щом като е тъй, ти си тогава аз. Ами аз кой съм?

— Кой си ти ли? — учудил се момъкът. — Тебе, байно, май многок са те калесали. Хортуваш като пиян. Какво искаш?

— Казвам, че ти си Глупчо, ами аз тогава кой съм?

Момъкът го шляпнал по бузата.

— Олелее, тичайте бре, хора, пребиха ме! — развивал се Глупчо. Дотърчали сватбарите, разтървали ги. Струпали се край Глупча и взели да го разпитват:

— Какво има бе, какво е станало?

— Щеше да ме пребие.

— Кой?

— Аз — отговорил Глупчо.

— Ти да не се подиграваш с хората, че ей сегичка ще ти наместим кокалите, ако са се нещо поразглобили! — рекли сватбарите. — Кой си ти, дето си дошъл да ни размиряваш сватбата?

— Колкото знаете вие, толкова и аз. Нали и аз туй питам.

Сватбарите кипнали, па го натупали и изхвърлили из портата. Глупчо

си отърсил дънцето на потурите, седнал до плета, поплакал, па си рекъл:

— Лоши сватбари, брей! Другиго биха и толкова ме боли, ами ако бяха били мене? Как щях да изтрая, хич не знам!

ПЪРВОАПРИЛСКА ЛЪЖА

В София на всеки плет — сто патици на шиш. Не вярваш ли, вземи си хлеб, тръгни, иди и виж!

Със баници е пък постлан прочути Букурещ. Не вярваш ли, тръгни, иди и сам ти ще ядеш.

Бонбони падат вместо град във славния Париж, не вярваш ли, вземи торба, тръгни, иди и виж!

Край Цариград расте гора, на всеки лист сладкиш! Не вярваш ли, вземи си прът, тръгни, иди и виж!

Направен е от шоколад грамадният Берлин, не вярваш ли, тръгни, иди, — иди и виж самин!

А от чешмите във Багдад шербет и мед шурти, не вярваш ли, тръгни, иди и сам ще пиеш ти!

БРЪМБАРАН И БРЪМБАРАНА

Снощи дядо Бръмбаран се завърна луд-пиян, сви си кутлето^[1] на кука и на протката^[2] почука:

— Дум-дум-дум! Брум-брум-брум!... Кой ми прави тук на пук?!

Но зад протката подпряна, чу се баба Бръмбарана:

— Бръм-бръм-бръм! Да те тресне тебе гръм, таласъм със таласъм! Връщай се дома със ред, па да те посрещна с мед!

— Брум-брум-брум! Аз не ща от тебе ум! — викна дядо Бръмбаран, дръпна своя ятаган, па отстъпи надалече, протката на две разсече и си влезе с глъч и шум:

— Бррум-бррум-бррум!

А овошките край тях изпопадаха от смях.

[1] Кутле — петият най-малък пръст на ръката, кутре. ↑

[2] Протка — малка врата откъм улицата. ↑

ЛЪВЪТ И ПЕТЛЕНЦЕТО

Един стар лъв откраднал дълга връв, па препасал с нея един пищов и тръгнал на лов.

Но не щеш ли, насреща му се задало едно петленце бяло.

— Петленце-момченце — рекъл лъвът, — ня бягай от моя път! Ти додето кажеш „фър-фър“, аз ще кажа с пищова „гър-гър!“ и ти ще паднеш убито в зеленото жито. Затова ми ела самичко насам, та кротко да те изям!

— Каак! — разлютило се петлето. — Какво ми говориш ти, животно проклето! Ами че ти знаеш ли кой съм аз и какъв е страшен моят глас? Та само като разтворя своята гага, и нощта пред мене бяга! А като кажа „клъв!“ поглъщам един лъв! И теб ще глътна ей сега като слива, за да разбереш, че със мене шега не бива!

— Олеле, моля ти се, юначе! — започнал лъвът да плаче. — Ето, падам тука на колене: остави ме да поживея до утре поне!

— Не, не, не! — отвърнало петлето, па пристъпило напето. — Ти си един лошав лъв и пиеш кръв!

И тъй като страшният лъв разтреперан стоял, то казало „клъв!“ и го глътнало цял. Не могло да нагълта само опашката му жълта, но това не било беда, защото то си я вчесало като брада, па тръгнало напето-напето и изчезнало далеко в полето!

СЪРДИТИЯТ ПЕТЛАН

Разсърдил се е Петлан войвода, че не му било нещо по сгода: че си намерил три перушини с три кокошинки като калинки.

Скокна, разпъди всички кокошки, както кълвяха жито и трошки, па си наметна гуня^[1] хайдушка и си препаса сабя и пушка.

През поле ходи, гребен размята, ломи гората, тресе земята, кълве вратига^[2] и комунига^[3], па се надига, та кукурига. Забягнаха ми вълци, лисици, дребни гадинки, крилати птици, една остана баба Мецана и тя застана и тъй подхвана:

— Стига бре, Петльо, стига бре, лудо! Нийде го няма твоето чудо!

Петлан се спрепна, па й отвърна:

— Сбирай си, Мецо, дългата бърна! Бягай, пази се, да ти не клъвна мечата глава, дебела тръвна^[4]! Да не те с тежки шпори намуша, да ми не паднеш тук, под ботуша, че ще ми станеш на тънка пита, бита, пребита, наред пробита!

[1] Гуня — горна дреха дълга до подколелете. ↑

[2] Вратига — полско цвете с жълти цветове. ↑

[3] Комунига — полско цвете с високо стъбло. ↑

[4] Тръвна — плетен конусовиден кошер. ↑

ЛОШОТО МИШЛЕНЦЕ

Имало едно време едно мишленце, което си носело опашката завита на колеленце, крадяло от житото, намърсявало брашното във ситото и по цял ден тършувало из каците и се заканвало на котациите.

Дълго време го гонели ядосаните котараци, но успели да отскубнат само един косъм от дългите му мустаци... Затова се оплакали най-после на едно момченце, което имало едно бързо, бързо жребченце.

Пуснало тогава жребчето си момчето, подгонило мишлето, па х̀а през тая стая, х̀а през оная, ха във триците, х̀а по полиците^[1], тука се сгуши, там се преметне — уловило го момченцето най-сетне.

— Сега ще ти дам аз тебе един хубав урок! — рекло то на лошия мишок, па си направило от кожата му един кожух със топъл миши м̀х и един голям, голям калпак като за юнак.

[1] Полица — хоризонтална дъска на стената, служи за етажерка. ↑

СТРАШНАТА БРАДВА

Срещна Лиса девет риса^[1], па се слиса: „Тез какви са? Опашати, мустакати, с меки кожи за подплати!...“

— Лисо, дай една кокошка, да си хапнем за подложка! — рекоха ѝ девет риса, ала Лиса се стъписа, като брадва взе да лашка рунтавата си опашка, па им рече отдалече:

— Я се махайте оттука вие, девет зли хайдука! Че не ще ви май зарадва тази моя златна брадва! Само да се разлудея, ще ви тътна мигом с нея, ще ви сторя на парченца, на парченца за кюфтенца.

Хукнаха ми девет риса, качиха се на мотриса и едва подир година писаха ми от чужбина.

[1] Рис — хищно горско животно от рода на котките. ↑

КЪСА ПРИКАЗЧИЦА

Три мравки-черноглавки настригали вълна от гъсеници, изтъкали си три торбици, па ги преметнали на черните си гърбици, окачили си три кратунки от чунки, накитили се с три китки от маргаритки, вдигнали три сопи от конопи и тръгнали за снопи.

Но сред пътя им се явило ужасно страшило — една лоша гъска, която взела да съска.

Уплашили се тогава трите мравки-черноглавки, хвърлили трите торбици от гъсеници, трите кратунки от чунки, трите китки от маргаритки и трите сопи от конопи и се окопали във дълбоки окопи.

Ала гъската видяла край пътя във канала едно голямо корито със жито, па се спряла и след като едно зрънце изяла, отишла на близката речица да пие водица.

Станали тогава трите мравки-черноглавки, преметнали на черните си гърбици трите торбици от гъсеници, окачили си трите кратунки от чунки, накитили се с трите китки от маргаритки, вдигнали трите сопи от конопи и тръгнали пак за снопи.

Ала гъската се била вече напила и пак тичала към тях със всичка сила.

Уплашили се тогава трите мравки-черноглавки, хвърлили трите торбици от гъсеници, трите кратунки от чунки, трите китки от маргаритки и трите сопи от конопи и пак се окопали във дълбоки окопи.

Ала гъската видяла пак на пътя във канала голямото корито с жито, па се спряла и като още едно зрънце изяла, отишла пак на близката речица да пие водица.

Станали тогава трите мравки-черноглавки, преметнали на черните си гърбици трите торбици от гъсеници — и тъй нататък, и тъй нататък, доразкажи приказката ти, но бъди кратък и я свърши, щом гъската изяде всичкото жито от голямото корито.

ИМАЛО ЕДНО ВРЕМЕ

Имало едно време един лимон без семе, две чушки като пушки, три крушки като пуешки гуши, четири дини като крини^[1] и пет марули като кули.

Намерило ги едно момченце, тъничко като конченце, па ги изяло и взело, че станало хее такова дебело!

^[1] Крина — дървен кръгъл съд за жито. ↑

ХРАБРИТЕ ЩУРЦИ

Хвана Меца два щуреца
вдигна лапа — ще ги лапа.
Хвърлиха се два щуреца,
счупиха ѝ два мъдреца,
пипнаха я за мъжеца,
па извикаха ловеца —
да ѝ дере със три ножа
дебелата меча кожа.

Той одра я, не се мая,
па им рече най-накрая:
— Мога ли да ви предложа
и на вас по малко кожа
от любезната госпожа?

— Молим да ни извините! —
му отвърнаха щурците. —
Вий на нея я върнете,
че и трябва зиме, лете.

И послуша ги ловеца,
върна кожата на Меца
и завчас я тя облече.
И закле се, и зарече
да не хапва месо вече,
да се храни със тревица,
да се пои с водица.

НА ГОДЕЖ

Имало едно време, дявол да го вземе, един дядо Владо със сърце младо и една баба Даба, много слаба.

Поканил го веднъж един мъж на годеж във Тръмбеш.

Забрадила си баба Даба новата забрадка, боднала си едно перо от патка, облякла си новия сукман, изчеткала го със длан и бързо си обула двата жълти цървула.

Взел си и дядо Владо новия калпак, боднал му един червен мак, облякъл си новото късаче,^[1] обаче баба Даба не могла да му намери новите потури — и приказката се разтури.

[1] Късаче — горна вълнена дреха до коленете. ↑

БЪРЗИТЕ КОМАРИ

Имало едно време сто комара, които решили да отидат на пазара, за да си купят иглички за тънките зурлички.

Обули си те белите панталони от макарони, облекли си зелените фанелки от зелки, нахлузили си червените ботушки от чушки, наложили си рунтавите калпаци от котараци и тръгнали като истински юнаци.

Вървели, вървели, стигнали до една сливка, па спрели да си направят почивка. Събули си тогава белите панталони от макарони, съблекли си зелените фанелки от зелки, изхлузили си червените ботушки от чушки, отложили си рунтавите калпаци от котараци и легнали на сто меки дюшечета от мечета.

Лежали, лежали, починали си, па станали, обули си пак белите панталони от макарони, облекли си зелените фанелки от зелки, нахлузили си червените ботушки от чушки, наложили си рунтавите калпаци от котараци и тръгнали като истински юнаци.

Вървели, вървели, стигнали до втора сливка, па спрели пак да си направят почивка. Събули си пак белите панталони от макарони, съблекли си зелените фанелки от зелки, изхлузили си червените ботушки от чушки, отложили си рунтавите калпаци от котараци и легнали на сто меки дюшечета от мечета.

Лежали, лежали, починали си, па станали, обули си пак белите панталони от макарони, облекли си зелените фанелки от зелки, нахлузили си червените ботушки от чушки, наложили си рунтавите калпаци от котараци и тръгнали като истински юнаци.

Вървели, вървели, стигнали до трета сливка, па спрели пак да си направят почивка — и тъй като по пътя имало много, много сливки за почивки, нашите комари, за тяхна беда; още не са пристигнали във града.

ПРЕДАЧКИ

Две баби прели къдели. „Прин-прин-прин, яде ни се млин!“

Прели те, колкото прели, легнали на две постели, склопили своите зъркали^[1] и си юнашки захъркали — „Хърр-хърр-хърр, спим като в яхър!“

Спали тъй, колкото спали, чули да вият вън хали, взели пак своите къдели и ги отново запрели: „Прин-прин-прин, яде ни се млин!“

Приказката се провлече и краят ѝ е далече. Тоз, който може изтрая, нека да чака до края, аз пък ще ида при баба, че ми е мъчно за хляба.

[1] Зъркали, зъркели — презрително название на очи. ↑

ПРИКАЗЧИЦА

*Имало едно време една врана
и с това приказката се захвана.*

*Враната си измътила
две вранчета със черни глави —
и приказката се презполови.*

*Пораснали те, па взели,
че отлетели
зад далечните върши —
и приказката се свърши.*

ЩУРЧОВАТА ПАНИЦА

Слънце грее, тежка сянка пада под листенца от чубрика^[1] млада. На сянката Щурчо-пияница вино пие с грахова паница. Прислужва му шетлива Калинка, точи вино от шарена динка и му реже мезе и салата от червена ружа от средата.

— Хайде сега, Калинчице китна, поиграй ми ръченица ситна, да те видя можеш ли подскочи с тоя бръчник^[2] от две пъстри плочи!

Отговаря срамлива Калинка:

— Не ща, Щурчо, не съм ти робинка! И без туй ми додея да служи и ти режа салата от ружа!

— Тъй ли?! — каза Щурчо, млясна джука^[3], мустака си накриво засука, па я дръпна за черната плитка и й сграби смесената китка.

Изтръгна се Калинка тогава, па захвърли семка от кощрява^[4], удари го със семката тежка наред гърба, под лявата плешка. Катурна се Щурчо-пияница, па си разля пълната паница, та потече река през полето и завлече долу във морето самси Щурча, чубриката млада и сто села и петдесет града.

[1] Чубрика — подправка за ястие. ↑

[2] Бръчник — широк надиплен сукман. ↑

[3] Джука — презрително название на устна. ↑

[4] Кощрява — плевел. ↑

ПРИКАЗЧИЦА

Тръгнах из Балкана, стигнах на поляна и съгледах тамо туй чудо
голямо. Една червенушка пече люта чушка, две стърчиопашки се чукат със
чашки, три сиви врабеца пощят една меца. Четири кълвача решават задача,
пет кресливи гарги си лежат на тарги, шест бърброви врани си шият юргани.
Седем кукувици месят хляб от трици, осем чучулиги четат стари книги,
девет гургулици си пържат мекици. Десет бекасини ядат жълти дини,
единайсет гъски пък си връзват връзки и дванайсет пуйки лъскат своите
буйки.

ЩУРЧО И ЩУРКА

Щурчо хвана Щурка под ръчица, поведе я през гъста горица — да занесат на Щуркина майка едно бяло цветенце от лайка. Отгдето скокна жаба, та изкурка, трепна Щурко, ахна булка Щурка, втурнаха се през глава двамина, пъхнаха се под лист от къпина... Сгушиха се, спасиха се тамо, жално им е, мъчно им е само, че си хвърли юнак Щурчо ножа и ботуша от мравешка кожа, че загуби Щурка хубавица дългата си черна ръкавица и си скъса на букова жила сукманчето от жабешка свила.

ХОРО

Комар-гайдар писука с тънка гайда под бука. Под буката висока трийсет и три жабока мъжко хоро люлеят, виком викат, лудеят:

— Ква-ква, ква-ква, ква-ква-квак! Ха тропнете с десен крак! Троп! Подскокнете нагоре, па клетнете бре, море! Хоп!... Вряка-вряка-кряки-кряк, хайде пак със десен крак! Здраво тупай бре, юнак!

БАБА ЖАБА

Баба Жаба грабна хурка, па си яхна костенурка:

— Тупа-лупа, тупа-лупа, стига пасе, стига хрупа, понеси се като вятър къмто горския театър!

Трепна нашта костенурка, па изцвили, па изкурка и се втурна като хала през гората онемяла.

— Та-па, та-па, тапа-тап, дръж се бабо, има трап, а достигнах вече аз триста сантиметра в час! Тапа-тапа, тапа-тапа, дръж модерната си капа!

ГАТАНКИ И ЗАЛЪГАЛКИ

ГАТАНКИ

Бяла, бяла лехица
с черна, черна пшеница,
жънеме я с очите,
мелиме я с главите
и с погача богата
храниме си душата.
Що е то?

(Книгата)

Расъл Тодор през пости —
тънък, дълъг, без кости,
във къщи му краката,
във небето — главата;
тих ветреца ли повее,
безшумно го люлее,
огъва му снагата,
развява му косата;
луд ли вихър задуха,
оскубва му кожуха,
отвява му главата,
разкъсва му месата.
Що е то?

(Димът)

Търкуланчо от Раздолци
на гръб носи триста колци,

остави го във горица —
дебне като стар пѣдарин,
затумкай му рѣченица —
скача като млад сватбарин.
Що е то?

(Таралежът)

Роглю няма ушенца,
Роглю няма краченца,
а си ходи в полята,
а си гази в тревата.
На гърба му товарче —
вито-вито самарче,
пресрещни го, детенце,
побутни му рогченце —
ще си влезе в товарчето,
в товарчето, в самарчето.
Що е то?

(Охлювът)

Дълга, дълга Бърборанка
няма кости, нито сянка,
пей и тича пълзешката
през нивята, през полята.
Щом я слънце дълго грее,
тя започва да слабее,
тя започва да се свива
и да става мълчалива.
Но записка ли я дъжд,
тя набъбва изведнѣж,

тя расте и дебелей,
и лудува, и се смей.
Що е то?

(Реката)

Голо, голо голаче
на skut седи, та плаче
като клето сираче.
Дочуха го момите,
захвърлиха иглите,
изскочиха сред село
с пъстри китки на чело.
Що е то?

(Гайдата)

Златна, златна пшеница
в синя, синя паница,
панницата некупена,
над земята захлупена.
Питаме се: къде я?
А сме всички под нея.
Що е то?

(Небето)

Воденичка

на стеничка,
денем нощем не спира,
работа си намира,
чука, трака, отпява —
сто години вървяла,
нито зрънце не смляла.
Що е то?

(Часовникът)

На стряха плаче
бяло юначе,
че ми го вече
слънце напече.

Ти знаеш много — кажи, кое е
това юначе, що сълзи лее?
То иде зиме тук от небето
и си отива пролет в морето.
Помисли!

(Ледът)

Тънка, дълга дългуша
няма корем, ни гуша,
няма ръце, ни крака,
а се влачи ей така!

Погнеш ли я с тояга,
из тревата тя бяга
и сърдито съска,
също като гъска!

Що е то?

(Змията)

* * *

Бели, бели главички
със зелени очички,
с тънки, тънки вратлета
и със черни крачета.

Белчо лежи в полята —
те са скрити в земята.
Щом се Белчо подстори
да си иде в морето,
те излизат на двори
и ни радват сърцето.
Кой ги с обич не среща,
кой се тука не сееща,
че на тия момиченца
ний казваме к.....!

* * *

С много чудесии
пълен е света —
ето, две фунии
на една греда.

Гредата е, драги деца, жива,
а с фуниите се течност не налива,
че през гърлата им, криви, та и тесни,
преминават само звуци, думи, песни.

Гатанката, вярвам, вече ще решите —
кой от вас не знае, че туй са у....!

* * *

Два извора чудни зная
на едно поле на края —
два извора обистрени
под два слога разлистени.

Никой от тях вода не гребе —
денем те оглеждат божето небе,
а пък нощем се покриват в мрака
с два похлупака.

Чудни извори са те —
имаш ги и ти, дете,
помисли си, па речи,
че се казват те о....!

* * *

Дива, дива самодива
покрай плета се прикрива,
там се ражда във зелена риза
и цял живот нийде не излиза.

Пазете си краката, другари,
че тя ще ви близне и опари!

Как се казва тая самодива?
к.....!

* * *

Всеки от нас има две верни слугини,
без които сам той нито лев не чини.
Вий мислите вече, че туй са очите,
ала ще сгрешите —
слугините, за които се въпрос повдига,
имат по пет дечурлига.

Не бързайте, и туй не стига!

Децата са, значи, десет, но от всички
грамотни са само трички!
Сега вече кажете,
че това са р.....!

* * *

Ний сме девет момчета,
девет чудни братлета
и едничка сестричка,
кръгла като паричка.
Ний за думи сме неми,

но сме бройци големи,
но сме чудни сметачи —
само дай ни задачи!
Що е то?

Потъркайте си челата
и отвърнете: „ч.....!“

* * *

Пристигна ни златен гост,
на направи дивен мост.
Прехвърли го над селата,
от край до край на земята,
нашари го с чудна четка —
да пъстрее и да светка.
Що е то?

Кажете ми сега,
не е ли туй д.....!

* * *

Кротко седи на земята
една булка мустаката,
на си преде, на шумурка
без къделя и без хурка,
затуй ходи тя, горкана,
във непредена премяна.
Що е то?

Тая булка кротка
се нарича к.....!

* * *

Търкул, търкул, Блушко,
какво носиш бе, душко?
— Нося яка премяна,
от бял мрамор изляна,
нося в сърце от злато
будилниче крилато.
Що е то?

По златното му сърце
ти позна, че е я....!

* * *

Тънък щърколак
само с един крак
и той го е сврял
в ботуш от метал.
Дядо стана отзарана,
за кривия врат го хвана
и отиде с него той на пазар,
тъй като тоз незнаен голищар,
макар еднокрак,
е силен и як
и като любезен юначага
той на дяда из пътя помага.
Що е то?

Тоз як и сух дългун
се казва б.....!

* * *

На дърво — едно летище,
на летището пък вижте;
писан-шарен самолет,
малко чудноват на глед.
Самолета полети,
нищичко не чуваш ти.
Ала кацне във клонака
и започне тъй да трака,
че жабоците в блатата
в миг се гурват под водата

и от ужас онемели,
плюят в пазвите си бели.
Що е то?

И сукалчетата ще рекат,
че това, дечица, си е щ.....!

* * *

— Хей, другарче, можем ли обуха
на таз баба дебела кожуха?

— Стой, не думай! Би се оскърбила,
а пък има тя ужасна сила
и макар че се прави светица
и си хапва медец и тревница,
ти недей се във опити впуска:
може да те схруска на закуска.
Що е то?

Мисля, ясно стана,
че туй е м.....!

* * *

Суха, суха госпожица,
само кости — без кожица,
а пък устата ѝ неми
цяла педя са големи
и като намерят плат,
разпокъсват го със яд —
затуй тая голицарка
на шивача е другарка.
Що е то?

*Кой не знай, че тая госпожица
се нарича н.....!*

** * **

*— Кой тука си позволява
да вдига такава
врява?*

*— Ах, недейте оскърбява!
Та това е един певец прочут!
Той е във обувки от кокал обут
и за да започва сявга с верен тон,
носи на глава си голям камертон,
само че не е от метал,
а от месо и хрущял.
Що е то?*

*И без да си от село Видраре,
ще познаеш, че туй е м.....!*

ЗАЛЪГАЛКИ

Косът свири сред чаури^[1],
той събира бригадири,
той събира чета боса
от хиляда черни коса,
за да чистят ечемици,
ръженици и пшеници
от мухи и гъсеници!

* * *

Булка светулка
с черна качулка
заплака в мрака
под една драка,
че нощ голяма,
а стряха няма,
ни за постелка
листец от зелка,
ни за покривка
бял цвят от сливка.

* * *

Дядо Тричко знае всичко:
ише капи от чорапи,
мели трици от мекици,
върже крава със кощрява,
спира влака със кривака,
хваща раци със мустаци,
сбира круши със ботуши,

брули дюли със цървули.

* * *

— Шишо-мишо, шишо-миш,
дядо тръгна за Телиш.

— Жумул-жумул-жумуляк,
ами днеска няма влак?

— Шишо-мишо, миши-шок,
дядо има сив гъсок
със колан от пъстър смок.

Ще му сложи за юздица
жабешка зелена жица,
на ще шибне със тревница,
и гъсокът с бяла капа
ще заудря с тежка лапа:
„Щапа-щапа, щапа-щапа!“

[1] Чаир — ливада. ↑

НАЙ-СКЪПИЯТ СПОМЕН

Драги деца,

Аз съм роден на 2 ноември 1897 година в село Драганово, Горнооряховско. Баща ми беше учител, но имахме и земеделско стопанство, та още от малък започнах да помагам в полската работа и да паса лете воловете.

На север от селото има високи баири, откъдето се открива величествена гледка. Когато се случеше да няма други воловарчета, аз по цели часове свирех на свирката си и гледах унесено към разстланата далеко на юг Стара планина. Двата върха Марагидик и Юмрукчал се топяха в синята далечина и сияеха като направени и самите те от по-гъст, млечносин въздух.

Долу пък под мене, в подножието на баирите, се виеше нашата река Янтра, ту сребърна, ту зеленикава като смок. Само при много дъждовни години тя започваше съвсем тихо да набъбва, сетне се разяряваше, излизаше из бреговете си и заливаше половината от селото и цялата долина, като ставаше страшна жълта река, широка с километри.

Баща ми беше пословично работлив човек, много строг и често ме потупваше. Едва по-късно разбрах, че зад строгостта си той е носил добро и пълно с обич сърце, но тогава нравите бяха такива — родителите не биваше да издават пред децата си, че ги обичат и треперят над тях.

Майка ми почина много рано — аз бях едва 3-4-годишен. Запомнил съм само смътно, че тя знаеше и пееше хубаво много народни песни, които бе научила от баща си — цигуларя дядо Петър. Хубаво пееше и втората ми майка. А особено — най-голямата ми доведена сестра Мария. Нейният глас, мек и сипкав като кадифе, караше жетварите да спират за миг с широко разтворени гледци и със сладка мъка в сърцето, мъка за нещо безкрайно хубаво, което го няма на земята и никога няма да го има.

В такава обстановка и между такива хора на труда преминаха детинството и ученическите ми години до завършване на трети клас. Отидох след това в град Шумен, където свърших четвърти клаас, а на следната година — във Велико Търново. В тоя град завърших гимназия, а университет — в София. През време на студентството си ходих една година и в Германия. Посетил съм и други европейски държави. Видял съм и съм преживял много хубави и лоши неща. Но споменът за никое от тях не ме вълнува тъй дълбоко и не ми е тъй скъп, както споменът за дните,

когато тичах бос подир воловете, а къпините режеха краката ми, или свирех със свирката си и гледах към далечните снежносини върхове.

Когато вие пораснете и детинството ви остане далеко зад вас, ще разберете тия мои думи.

Асен Разцветников

ДРУГИТЕ ЗА АСЕН РАЗЦВЕТНИКОВ

Ангел Каралийчев, писател: „Когато Асен Разцветников по литературните четения задаваше гатанки на малките слушатели, в салона наставаше необикновено оживление. Гора от ръце се вдигаше нагоре. Всички бързаха да отговорят. Питал съм се неведнъж: защо децата обичат толкова много гатанките? — Защото те са една хубава гимнастика на мисълта, на ловката мисъл, на бързото досещане. На детето не трябва да се поднася произведението като обелен портокал. Нека му се даде възможност само да се потруди при обелването, да се позамисли, да се добере до извода и да изпита радостта на откритието.“

Илия Бешков, художник и мъдрец: „Талантът на Разцветников е елмазен. Такъв друг път я се роди, я не... Разцветников ми е приятел, но аз не го браня като приятел, а само се дистанцирам от причиненото на един крехък човек злодеяние. Той — като дарба — наистина е много крехък и аз се терзя от милост към него. Жестокостта е непоносима, но тя е особено мрачна, когато се проявява спрямо един чист талант...“

Владимир Русалиев, писател и земляк на Асен Разцветников: „Нашата дружба започна от най-ранните ни детски години. Живеехме на една и съща улица, и то само през две-три къщи. Отначало играехме заедно с другите деца на улицата, след това, пак със същите деца, отивахме да се къпем в Янтра, а по-късно, когато поотраснахме, тръгнахме да пасем воловете. И цели пет лета — по ридовете на Драганово или по долината на Янтра — босоноги, с торбички през рамо тичахме подир воловете. Особено много аз си изпатих през тия незабравими лета. Воловете на моя другар бяха стари и кротки, но моите бяха неспокойни, мъчно се задържаха на едно място и аз по цял ден трябваше да стоя прав и нащрек.“

Асен стоеше под някоя сянка и тъжно се усмихваше. После в унес се заглеждаше в далнините. На юг се синееше величествената Стара планина. Виждаха се Марагидик и Юмрукчал, а долу сред безкрайната равнина се извиваше и блестеше под слънчевите лъчи Янтра.

Дълго Асен оставаше така загледан в дивните картини, които се разкриваха от ридовете. После тежко въздъхваше. Той не можеше да забрави смъртта на майка си.

— Знаеш ли колко хубаво пееше майка ми? — казваше той, сякаш само на себе си. — И колко добра беше! И започваше да свири с окарината^[1] си една тъжна народна песен.“

Вела Каралийчева, съпруга на писателя Ангел Каралийчев:

„Асен Разцветников и Ангел Каралийчев бяха добри приятели и аз не помня между тях да е имало остро спречкване или ожесточен спор, които да помрачат тяхната хубава дружба. Наистина, двамата добри приятели понякога с увлечение спореха, но този спор беше съвсем безобиден. Той дори развеселяваше присъстващите. Каралийчев беше роден в Стражица, а Асен Разцветников — в близкото село Драганово.

Каралийчев разпалено твърдеше, че неговото родно село е по-хубаво от Драганово, а Разцветников отрицателно клатеше глава и казваше:

— Дума да не става! Стражица не може да се мери с Драганово!

Да си призная, Драганово по онова време беше богато село и по-благоустроено от Стражица. Но Каралийчев държеше на своето. За него старата кална тогава Стражица с неприветливите къщи, малките посърнали градинки и разклатеното мостче над реката, по което със страх минавахме, за да отидем на гарата, беше най-хубавото село.

Обикновено спорът започваше тихо, после се разгаряше, за да притихне отново и завърши с хубав приятелски смях.“

[1] Окарина — малка глинена свирка. ↑

Издание:

Асен Разцветников

Чудесии, дяволии, залисии

Избрани творби

Рисунки: Катина Милоева

Коректор: Нина Манолова

Формат 84/108/32

Печат „Балкан прес“ АД

Издателска къща „Стрелец“, София, 2002

1784, София, ж.к. Младост, бл. 31, вх. 8

Тел. 74 14 49

Цена 3,00 лв

ISBN 954-8152-31-2